

“Joan Miró”: mans volant cap a les constel.lacions

1.- EL SOMRIURE D’ALES FLAMEJANTS

Diuen els diaris que ha mort Joan Miró. Crec que ens enganyen, no pot haver mort, perquè, jo sé que mai ha existit. Era tan sols una il.lusió (sensorial) col.lectiva.

Tot va començar quan cap als anys 10, diversos pagesos de Mont-roig al tornar a casa seva, en acabar la jornada, explicaven que havien “vist” una presència estranya corrent pel camí que baixa de la “casetta del Rellotge” cap al mar, o pel barranc de la Pixarota. Fins i tot algú va gosar d’explicar, tot jugant una partida de cartes al cafè de la “Societat Obrera”, que de sobte deixava de córrer i parant-se començava a moure els braços amunt i avall, a dreta i esquerra, cíclicament. El poble començà a preocupar-se; Mossèn Joan va demanar tranquil.litat en una homilia de Missa Major. Es varen reunir les Juntes dels dos Casinos del poble: el “Centre Legitimista” i “El Porvenir Democrático” (anomenats comuntment Casino de Dalt i Casino de Baix), cadascun acusava l’altre d’èsser una obscura maniobra cara les properes eleccions municipals. Tothom deia la seva. Inclús algú va recordar certa narració que havia passat de pares a fills que contà, a la seva tornada a Mont-roig, en Josep Antoni Arnal, després de bastants anys de restar captiu pels turcs (des 1742), i d’anar a la Meca; fantasies de terres desconegudes pretenien d’explicar aquella presència corredissa. D’altres, més racionalistes, deien que aquelles “aparicions” eren conseqüència d’alguna estranya febre que havia rebrotat del temps en que hi havien aiguamolls i camps d’arròs en els terrenys propers al mar. Finalment, no se sap ben bé com, la gent va començar a anomenar “Joan Miró” a “allò”; ja que no es podia explicar clarament què era, perquè, li van donar una entitat quotidiana, i què millor que un nom de persona!

Els primers anys, en “Joan Miró” era visible en un revolt d’un camí escapant-se a la mirada o mig amagant-se en el laberint de coves vermelles de la muntanya de l’ermita de la Mare de Déu de la Roca; en qualsevol estació de l’any: tant en el ventós hivern com en el calorós estiu. Després, al final de la tardor desapareixia de sobte i no tornava fins l’inici de l’estiu; la seva “presència” s’havia convertit en familiar i una certa enyorança envaïa algú, però sobretot, els nens. Es deia que en el llarg hivern s’amagava a l’Areny o potser es transmutava en petit insecte, papallona o, millor en peix, perquè, molt sovint el veien passejar per la platja.

Quan a l'inici de l'estiu algú comentava somrient que l'havia vist, el poble restava tranquil. Anys més tard ja s'assegurava categòricament que sempre retornava el dia del seu sant, el 24 de juny; alguns intentaven de donar un aire de celebració religiosa al que s'estava convertint en una tradició pagana, i d'altres feien notar que aquell dia és el solstici d'estiu, quan la primavera dona pas a l'estiu, i que "apareixia" per primer cop si-et-veig-no-et-veig pels voltants d'alguna foguera de la nit de Sant Joan. Algú va començar a dir que tenia un somriure d'ales flamejants.

2.- EL JOVE DE LA GARIBALDINA VERMELLA

Un dia un mont-roigenc d'aquells que havien anat a treballar a la llunyana Barcelona, al tornar per Nadal o per Setmana Santa, va dur una increïble notícia: havia vist una exposició de pintures d'un tal "Joan Miró". Va explicar que primer pensà en una simple coincidència de nom, però després restà esmaperdut al veure reproduït en algun quadre, paratges estimats, indrets de Mont-roig. L'única possible explicació que tothom acceptà de bon grat, fou que algun anònim estiuejant barceloní va sentir parlar d'allò anomenat "Joan Miró" i va voler contribuir a l'expansió del mite. Aquest va tenir cura de relacionar àmpliament el desconegut pintor amb el poble que l'havia generat, així doncs, hi havien dos quadres on es veia Mont-roig; el titulat "MONT-ROIG, EL POBLE", era una visió des de "Les Creus" on predominava aquella enorme construcció que era el "Fort" (allò que un dia o altre acabaria essent l'església nova del poble), l'altre es deia "MONT-ROIG, L'ESGLÉSIA I EL POBLE" i devia estar pintat des del primer "pont". I n'hi havia un altre anomenat "LA MASIA" que després de capficar-se una estona va creure que era un fragment lateral del "Mas d'en Ferratges", del Marquès, aquell edifici blanc amb una torre, que hi ha anant al mar un quilòmetre abans d'arribar a l'encreuament.

Tret d'algú que escridassava per la usurpació forània del mite, la majoria van decidir (sense haver-se posat prèviament d'acord) d'incorporar aquesta vessant cultural a l'imaginat personatge. D'aleshores ençà, a aquell esplèndid mas li dirien "Mas Miró".

L'estiu vinent la gent va vigilar tots els moviments dels pocs barcelonins que anaven a Mont-roig, per tal de descobrir el pintor d'aquells quadres. No va donar cap resultat concret, malgrat haver-se comentat que s'havia vist un jove amb garibaldina vermella i un bloc de notes passejant pel vedat del marquès Maria-nao (poc abans d'arribar a l'Hospitalet).

Aquest anònim divulgador deuria estar ben relacionat amb alguns nuclis culturals de Barcelona, perquè ràpidament el mite s'engrandí: el poeta Foix

li dedicava un poema, alguna revista d'àmbit cultural parlava que el tal "Joan Miró" ara vivia, a l'hivern, a París on es relacionava amb el grup de surrealistes, i va tenir lloc una nova exposició que també presentava alguns indrets de Mont-roig. Hi havia tres quadres, va explicar aquell mateix mont-roigenc al tornar un altre cop al poble, sobre el "Mas d'en Romeu": l'un era desde darrera i es veia el barranc de la Pixarota ("LA RODERA DE LES RODES"), l'altre costat entrant pel mateix barranc i amb un ase pasturant ("L'HORT AMB ASE"), i finalment, un del mas de front ("LA CASA DE LA PALMERA"). Un altre quadre anomenat "PLATJA DE CAMBRILS" va sobtar terriblement el visitant i després va semblar la confusió a la gent del poble; era evident que el paisatge escollit per aquell pintor anònim que usurpava el nom de "Joan Miró", era la platja de la Pixarota mirant cap a Cambrils. Per què no el va titular "PLATJA DE MONT-ROIG" ?.

3.- PERSONATGE.

Els cercles culturals de Barcelona van intentar d'apropiar-se del nou "pintor" dient que havia nascut un 20 d'abril del 1893, i algú irònicament deuria afegir: "si, a les nou de la nit i en el número 4 del Passatge del Crèdit". Van continuar dient que vivia a París, que era carn i unglà amb els santons surrealistes, i inclús van tenir la gosadia de dir que aquell quadre anomenat "LA MASIA" l'havia comprat un desconegut periodista (o escriptor) americà afeccionat a la boxa. Perquè no quedés cap fil sense lligar es van inventar que la seva relació amb el poble tarragoní de Mont-roig fou que va anar allí al 1911 a descansar d'unes febres que havia tingut a Barcelona. Tot això devia molestar al primitiu pintor i es devia negar a continuar la farsa, perquè, en endavant l'obra pictòrica presentada a les exposicions va variar sensiblement; aquest "primer pintor" va acabar la seva aportació amb quadres com "LA TAULA" i "LA MASOVERA", on encara hi ha retratats d'una manera realista elements camperols: un canti, una gallina, un conill, un gat i una pagesa. Aquesta primera etapa de "Joan Miró" podem definir-la des 1916 al 1923. Al 1923, un nou pintor (o millor, diversos) es va fer càrrec de continuar amb la prometedora obra; el canvi radical va fer trontollar els innocents seguidors del "pintor". Les formes realistes van deixar pas a les altres totalment simbòliques, estilitzades. El nou pintor va intentar de reduir l'enorme canvi formal, utilitzant motius temàtics i títols semblants als dels quadres de la primera època: "TERRA LLAURADA", "PAISATGE CATALÀ", "CAP DE PAGÈS CATALÀ",...

La desaparició dels paratges mont-roigencs en l'obra posterior, va fer perdre l'interès dels nadius per aquell "Joan Miró" que ells havien creat. Durant bastants anys, d'altres qüestions van cridar l'atenció de la gent de Mont-roig. Cada any, en arribar l'estiu, algú comentava haver-lo vist de lluny

recollint arrels de canyes per la platja, o bé palpant amb les seves mans les formes increïbles de les coves de la muntanya roja; però, la indiferència era ja un fet gairebé majoritari.

La traca final de la intel·lectualitat barcelonina sobre el seu "Joan Miró" fou d'inventar-se que havia pintat un enorme mural anomenat "EL SEGADOR" en el pavelló d'Espanya a l'Exposició Mundial de París de 1937, on Picasso havia col·laborat amb el "GUERNICA". I després van dir que al desmuntar-se el pavelló "EL SEGADOR" s'havia perdut!.

No se sabia ben bé on vivia; deien que a París i que sovint anava a diverses grans ciutats del món (New York, London,...) a fer exposicions. Als anys 40 és l'inici del gran èxit del "pintor". Aquesta proliferació de la "seva obra", devia obligar a augmentar el nombre de pintors que feien "mirós", per això els seus quadres esdevenen cada cop més senzills: unes formes constants i els colors bàsics.

En aquesta nova etapa, conduïda pels grans marxants i crítics internacionals, resultava molt difícil de mantenir el gran secret; i és per això, que es crea una "imatge" de "Joan Miró" que es divulgarà pels mitjans d'informació: un home gran de cabells blancs i d'aspecte senzill, i del que s'escriu que "los silencios de Miró son legendarios". Deien que vivia (allunyat) a Mallorca. Malgrat la dimensió internacional, es va procurar de mantenir, encara que fos mínimament, aquella màgica relació amb Mont-roig; els llibres diran que la darrera de les 23 "CONSTEL·LACIONS" ("EL FORMÓS OCELL QUE DESXIFRA LO DESCONEGUT EN LA PARELLA D'AMANTS") la va pintar allà; o bé, faran un reportatge fotogràfic amb aquell "Miró" de cabells blancs assegut en una platja que diran que és la de la Pixarota, on hi situen una inexistent casa de carrabiners (blanca i de dues plantes).

En els anys de foscor franquista aquest "Joan Miró" serà menyspreat pels organismes culturals oficials, ajudant a escampar l'opinió de que els seus quadres no tenien cap interès ("això ja ho fa el meu fill de cinc anys"); no podien dir que no tenien cap valor, perquè deien que a l'estranger en pagaven un dineral.

4.- EL SOMRIURE D'UNA LLÀGRIMA.

Aquell avi de cabells llargs ondulats i blancs, que havia patit la foscor, ens explicava aquella "rondalla" d'una presència corredissa pels camins de Mont-roig de molts anys enrera. I nosaltres, el meu germà i jo, restàvem embaldits.

Recordo que un dia l'avi havia comprat una revista multicolor on, a la portada i a dintre, apareixia un home gran de cara tranquil·la que ens mirava amb ulls dolços, i ens va dir és "Joan Miró". No entenem quina relació hi havia entre aquell foll (o follet) que perseguia conills, insectes i que s'amagava darrera els marges dels camins per escoltar el so rítmic de les tartanes i carros; però ens agradaven aquells quadres de taques vermelles i ratllades negres.

L'hivern era llarg a Barcelona. Mont-roig eren les vacances, el sol d'estiu, la platja. Les nostres fantasies van fer que al següent estiu, "veièssim" una cara semblant a la d'aquella revista a la missa dominical del "Mas d'en Romeu". I el van anar veient molts estiu més.

Ja de gran, aquell lletraferit d'en Raül, que cercava per Mont-roig el món màgic de l'inexistent Rocabrúna, em va parlar d'una breu narració d'Antoni de Montpalau (més conegut com "Joan Perucho" en el món literari) que es deia: "EL CAVALLER, LES PAPALLONES I JOAN MIRÓ" (1). Al llegir-la vaig entendre aquell univers màgic de "Miró" i Mont-roig, era el "respir del món en cala closa" (que diu el poeta Foix), era la rondalla viscuda per nosaltres mateixos: "miró, com un d'aquests estels que anys després hauria de pintar, dansava pels camps la joiosa dansa de la llibertat i de l'aire, i els seus ulls d'infant silenciosos i reconcentrat aprenghueren a veure la vida entorn, i com batega, com esclata, com es transforma. Les coses anaven adquirint la seva real significació... (pàg. 55). L'autor també comenta un antic fet succeït al Camp de Tarragona a inicis del segle XIX, i del que jo sàpiga, poc o res se'n sap avui en dia: "nombrosos eixams de poètiques papallones multicolors" van envair els camps ocasionant un gran temor entre la gent, car, pensaven que no fossin turques i portessin la pesta"; els atacs de les naus "mores" a les nostres costes (com al poblat de Miramar) encara restava viu. I acaba la narració dient: "el paisatge és impressionant... a la plana suau es dreça la masia de Joan Miró. El dia és assolellat i tranquil. Llavors una immensa volada de papallones enfosqueix per un moment el cel. N'hi ha de verdes, grogues, escarlates i blaves. S'aturen, lentes i silencioses, sobre els camps, molt vives i diminutes, misteriosament inexistents..." (pàg. 56).

Ningú no pensi que aquest fet meravellós narrat per "Joan Perucho" és una fantasia de literat, una llicència poètica que diuen, car, jo mateix (i d'altres) en sóc testimoni de la seva realitat: jo també ho he somniat.

La llarga vida d'en Joan Miró ha estat una il·lusió col·lectiva, un intent de racionalitzar les forces de la naturalesa, una conjunció de la terra, el mar, els ocells, dona, pagès i milers d'animalets.

El dia de Nadal (de 1983) els mitjans d'informació van escampar que havia mort. Poc després, al portar a dormir la meua filla Clara (de deu mesos) vam passar per davant d'una reproducció d'aquell "AUTORETRAT" (1919) on Miró apareix com un jove de garibaldina vermella, i aquesta va fer un gest amb

la maneta esquerra recentment après: adéu, adéu!

Els nens d'avui també somnaran amb eixams màgics de papal·lones, amb l'inexistent casa de carrabiners de la platja de la Pixarota, libèl·lules d'ales roges que persegueixen una serp que relisca en espiral cap a l'estrella-cometa, un conill que corre frenèticament pel vedat del marquès de Marianao, el pi d'en Baltasar, històries de reis "moros" pujant a cavall la muntanya roja; i, potser algun privilegiat veurà un somriure d'ales flamejants una nit de Sant Joan voltant les runes de Miramar, o unes mans volant cap a les constel·lacions sortint de les es-cletxes de l'Areny. Llavors els mitjans de comunicació de l'any 2000 tornaran a parlar de "Miró" i de Mont-roig.

MARTÍ I ROM.